

CLAES-HENRIC SIVEN

Förslaget är en katastrof

Vad skall en person som gått ut gymnasieskolan kunna om samhället? Hur skall vi träna eleverna att analysera samhällsproblem och att som medborgare aktivt kunna använda dessa kunskaper i vårt demokratiska samhälle? Detta är frågor som man ställer sig innan man läser Skolöverstyrelsens förslag till läroplan för gymnasieskolan i ämnet samhällskunskap.

Efter att ha läst igenom förslaget kän-

ner man sig något konstnerad. Detta beror på att:

1. Förslaget inte innehåller några preciseringar av de kunskaper eleverna skall förvärva.
2. Läroplanen baseras på en för hög uppfattning om ett barns mognad och för låg uppfattning av förmågan att tillgodogöra sig olika typer av kunskap.

3. De exempel på studier som anges i läroplanen har i stor utsträckning tagit fasta på det dramatiska. Det är frågor av den typ som ofta förekommer i nyhetssändningar medan de djupare, långsiktiga perspektiven kommer i kläm.
4. Förslaget är oklart och "flummigt" skrivet.

Låt mig ta upp punkterna något mera noggrant.

För en nationalekonom är det naturligt att fråga sig om centrala förhållanden som marknadsmekanismens funktion, det internationella varuutbytet, orsaker till inflation och arbetslöshet, osv finns omnämnda i läroplanen. Detta är inte fallet. Det innebär att eleverna kan lämna gymnasieskolan efter två eller tre års studier utan att över huvud taget komma i kontakt med centrala nationalekonomiska frågeställningar. Detta gäller även andra viktiga frågor om hur samhället fungerar.

Enligt läroplansförslaget skall eleverna i stället analysera olika "områden", t ex barnomsorgen i hemkommunen eller en aktuell industrinedläggning. Det är naturligtvis möjligt att de i det sammanhanget kommer i kontakt med centrala nationalekonomiska eller andra samhällsvetenskapliga frågeställningar. Men säkert är det inte.

De "områden" som läroplanen talar om har i stället likheter med de nyheter som massmedia förmedlar. Den kunskap vi får från massmedia utgörs av en serie fragmentariska nyheter (ofta mer eller mindre sakligt felaktiga) utan inbördes sammanhang. Detta är i själva verket ett av de stora problemen för demokratin i vårt samhälle. Trots att läroplanen understryker att "områdena" skall bilda utgångspunkt för vidare analyser och för att "skapa en helhetsbild av samhället hos eleverna" är risken mycket stor att undervisningen i samhällskunskap med den valda upp-

läggningen får samma fragmentariska uppläggning som de nyheter massmedia serverar oss.

I läroplanen står det på flera ställen att verkligheten är snabbt föränderlig. Slutsatsen skulle vara den att faktakunskaper därmed snabbt blir föråldrade. Detta är i och för sig riktigt, men utgör inte ett argument mot att eleverna verkligen skall lära sig hur det nuvarande samhället fungerar. Har man t ex lärt sig hur det svenska politiska systemet fungerar, har man inte endast inhämtat fakta om nuvarande förhållanden utan också blivit bekant med principer som kommer att gälla även i andra sammanhang.

I läroplanen understryks hur viktigt det är att eleverna lär sig att aktivt bearbeta studiematerialet. Detta är naturligtvis bra. Men knappast något sägs om de kunskaper som skall bearbetas. Jag menar med andra ord att läroplanen inte preciserar någon fast kunskapsbas som kan bilda underlag för olika typer av analyser.

Detta är allvarligt eftersom ungdomsåren just är en period då man har extra stora förutsättningar att lära sig fakta. Denna förmåga avtar med åren, men i stället växer erfarenhet, omdöme och mognad. Detta bör man ta fasta på i skolans undervisning. Eleverna bör i första hand få inhämta en betydande faktabas som sedan kan bilda underlag för träning i att analysera olika problemställningar.

I läroplanen anges att fyra huvudmoment skall ge utgångspunkt för olika frågeställningar som eleverna applicerar på de olika "områden" av samhällslivet de kommer att studera.

De fyra huvudmomentens exakta innehåll är oklart. En noggrann genomläsning av läroplansförslaget skingrar inte heller detta töcken. Det låter bra att man skall analysera t ex påverkan och förändring i informations- och datorsamhället när man analyserar ett visst

område, t ex barnomsorgen i en kommun. Men vad menas mer exakt med detta? De fyra punkterna ger snarare intryck av att vara präglade av vad som idag anses "aktuellt" och "dramatiskt", typ datorsamhälle, konflikter, ojämnrersursfördelning, överlevnad, makt et cetera et cetera.

Det hade varit bättre om läroplanen i stället hade preciserat ett kunskapsstoff och sedan kompletterat detta med metodiska anvisningar för hur eleverna skulle kunna stimuleras att aktivt inhämta detta stoff.

Läroplansförslaget är genomgående oklart skrivet. Man är efter genomläsningen inte riktigt säker på vad man läst. Men man är å andra sidan säker på att detta predikament delas av den eller dem som skrivit förslaget i fråga. Ord staplas på ord. Dessa fyller stycken och sidor och blir så småningom till en skrift på 40 sidor. Vad menas t ex med följande:

"Vill man åstadkomma än mer dynamik i undervisningen kan emellertid huvudmomentens aspekter användas mer generellt. Aspekterna från ett huvudmoment kan få belysa stoff från de övriga, likaså kan aspekter från samtliga huvudmoment få belysa stoff från ett av dem. Genom att sålunda ta aspekter framkomna ur ett visst stoff och lägga dem på stoff av annan karaktär kan nya infallsvinklar erhållas. Aspekterna blir verktyg för analys.

Exemplet med kommunen kan illustrera detta. Genom att pröva frågor med aspekter ur huvudmomentet "Den ojämlika resursfördelningen, överlevnaden och centrum-periferiperspektivet, lokalt och globalt" på kommunen kan följande frågor erhållas.

Finns det någon skillnad mellan kommunens olika delar?

Vari består skillnaden?

Kan något göras åt skillnaden?"

Man undrar om den som har skrivit de ovan citerade styckena själv varit på det klara med meningen. Ett Shakespearecitat aktualiseras i stället: Upp flyga orden, tanken stilla står (Hamlet 3.3).

Jag har med förfäran läst Skolöverstyrelsens förslag till läroplan i samhällskunskap för gymnasieskolan. Min förfäran beror inte i första hand på att jag där saknar centrala frågeställningar inom samhällsekonomin. Det är den antiintellektuella inställningen, föraktet för kunskap, den oklara och orediga framställningen som gör mig skrämmd. Hur många personer lever i SÖ:s skenvärld strängt upptagna med att ta fram dylika kvasiprodukter? Vad vet de om samhället? Vad har de för erfarenhet av verkligheten ute på skolorna?

Skolöverstyrelsens förslag till läroplan i samhällskunskap utgör mer av ett flumpedagogiskt manifest än en seriös plan för förmedling av kunskap om samhället. Förslaget till läroplan bör därför omarbetas radikalt.